

Málþing um læsi
Stefna – þróun – mat
10. október 2015

Að halda göngunni áfram: Nútíð og framtíð
rannsókna og þróunarstarfs um læsi við
Háskólann á Akureyri

Rúnar Sigþórsson
runar@unak.is
<http://staff.unak.is/not/runar>

<http://www.msha.is/static/strevda/1441986452-wordla-malthing-15.jpg>

Erindið

- ▶ Um miðstöð skólaþróunar
- ▶ Þróunarstarf og rannsóknir á sviði læsismenntunar á vegum HA
- ▶ Hvaða þekking liggur fyrir í HA
- ▶ Framtíðin

... hefur það markmið að stuðla að umbótum í skólastarfi og vera farvegur þekkingar og þróunar út í daglegt skólastarf. Meginviðfangsefni lúta að ráðgjöf og fræðslu til starfandi kennara og skólastjóra

- ▶ ... leitast við að fella skólaþróunarverkefni og umbótastarf að þörfum þeirra skóla og kennara sem óska eftir samstarfi
- ▶ ... leggur áherslu á skólamiðaða ráðgjöf og gengur út frá því að starfsmenn hverrar stofnunar séu best eru fallnir til að leiða umbótastarf og koma á umbótum
- ▶ ... starfar í nánum tengslum við kennaradeild HA
- ▶ ... stendur árlega fyrir ráðstefnum ásamt fjölda fræðslufunda og námskeiða

It is teachers who in the end will change the world of the school by understanding it.

Lawrence Stenhouse

Helstu þróunar- og rannsóknarverkefni á vegum
MSHA og / eða kennara við hug- og
félagsvísindasvið HA

Byrjendalæsi <http://www.msha.is/is/byrjendalaesi-moodle>

- ▶ Þróað af Rósu Eggertsdóttur
 - ▶ Boðið grunnskólum frá hausti 2006
- ▶ Frá hausti 2014 um 80 skólar
ca. 47% grunnskóla
- ▶ Tveggja ára samstarf við MSHA
 - ▶ Starfsþróun kennara og leiðtoga
 - ▶ Þróun náms og kennslu

Rannsókn á Byrjendalæsi

- ▶ Hófst 2011
- ▶ Rannsóknarhópur frá
 - ▶ hug- og félagsvísindasviði HA
 - ▶ menntavísindasviði HÍ
 - ▶ einum grunnskóla
 - ▶ meistaranemar
- ▶ Samstarf við
 - ▶ skóla- og frístundasvið Reykjavíkur
 - ▶ skóladeild Akureyrar
 - ▶ dr. Sue Ellis, prófessor við Strathclyde-háskóla (Glasgow)
- ▶ Styrktaraðilar
 - ▶ Vinnumálastofnun
 - ▶ Háskólasjóður KEA
 - ▶ Samfélagssjóður Landsbankans
 - ▶ Mennta- og menningarmálaráðuneytið
 - ▶ Barnavinafélagið Sumargjöf
 - ▶ Rannsóknasjóður HA
 - ▶ Rannsóknasjóður HÍ

Helstu markmið

- ▶ Rannsaka Byrjendalæsi og þá læsismenntun sem fer fram undir merkjum þess
- ▶ Læsismenntun og þróun hennar á yngsta stigi grunnskóla, séð af sjónarhóli Byrjendalæsis
- ▶ Rannsaka skilvirkni starfsþróunar í Byrjendalæsi

Rannsóknargögnin

- ▶ Fyrirliggjandi gögn/skjöl í skólum
- ▶ Sex tilvik (BL-skólar)
 - ▶ **Nám og kennsla:** Bekkjarathuganir, viðtöl við kennara, nemendur og foreldra, skjalagreining
 - ▶ **Starfsþróun:** Viðtöl við kennara, við leiðtoga og skólastjóra, skjalagreining og skoðun á námsumhverfi
- ▶ Rafrænir spurningalistar
 - ▶ Svör frá 592 kennurum og leiðtogum í 1.–4. bekk í (svarhlutfall u.þ.b. 65%) og 101 skólastjóra (svarhlutfall u.þ.b. 85%)
 - ▶ 68 BL skólar
 - ▶ 53 „ekki-BL“ skólar
 - ▶ 2809 Foreldrum barna í 1. og 2. bekk í sömu skólum

Meira um rannsóknina: http://staff.unak.is/not/runar/Rannsoknir/BL_rannsokn.htm

COST

- ▶ COST = European Cooperation in Science and Technology
 - ▶ Evrópskt þverfaglegt tengslanet
 - ▶ Mörg mismunandi verkefni
- ▶ Rannsóknarteymi 10 þátttakenda af hug- og félagsvísindasviði og kennslumiðstöð HA aðili að
 - ▶ *The Digital Literacy and Multimodal Practices of Young Children* (DigiLitEY IS 1410) – <http://digilitey.eu>
 - ▶ 33 Evrópulönd

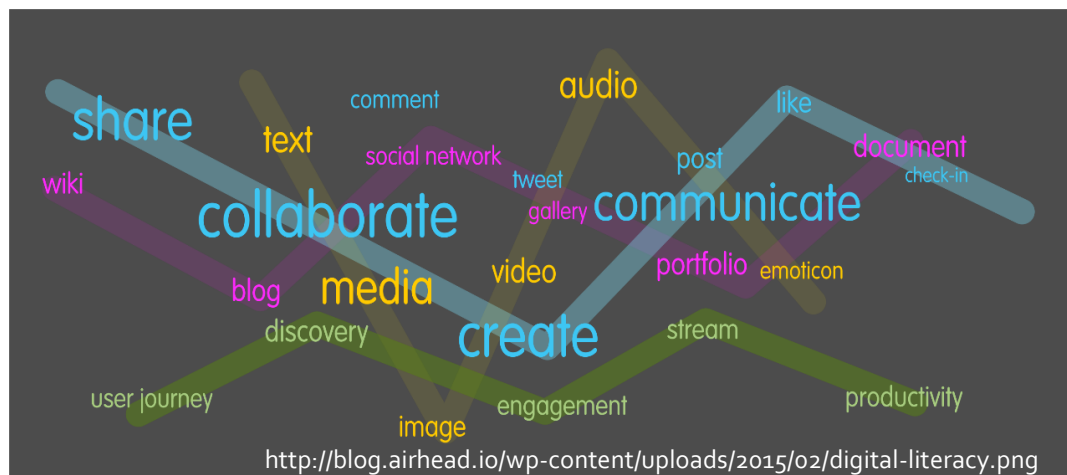

[http://digilitey.eu/](http://digilitey.eu)

COST (frh.)

► Fyrstu skref COST teymis HA

- Samantekt á fyrirliggjandi rannsóknum umupplýsingatækni í lífi og leik ungra barna
- Áætlun um rannsókn á vormisseri 2016 á upplýsingatækni í lífi og leik leikskólabarna. Tengt verkefni sem þegar er í gangi um innleiðingu snjalltækni í leikskóla
- Umsókn um að taka á móti rannsóknaraðila á vormisseri 2016 – dýrmæt alþjóðleg tengsl

Fágæti og furðuverk

<http://www.msha.is/is/moya/page/fagaeti-og-furduverk>

- ▶ Lestrarhvetjandi samstarfsverkefni heimila og skóla
 - ▶ ætlað nemendum á aldrinum 9 til 11 ára
 - ▶ kemur sérstaklega til móts við áhugasvið drengja
- ▶ Markmið verkefnisins er að auka lestur og efla sameiginlegan lestur nemenda og fjölskyldna þeirra á heimilum

Miðstöð skólaþróunar við
Háskólann á Akureyri

Fágæti og furðuverk

Lestrarhvetjandi verkefni

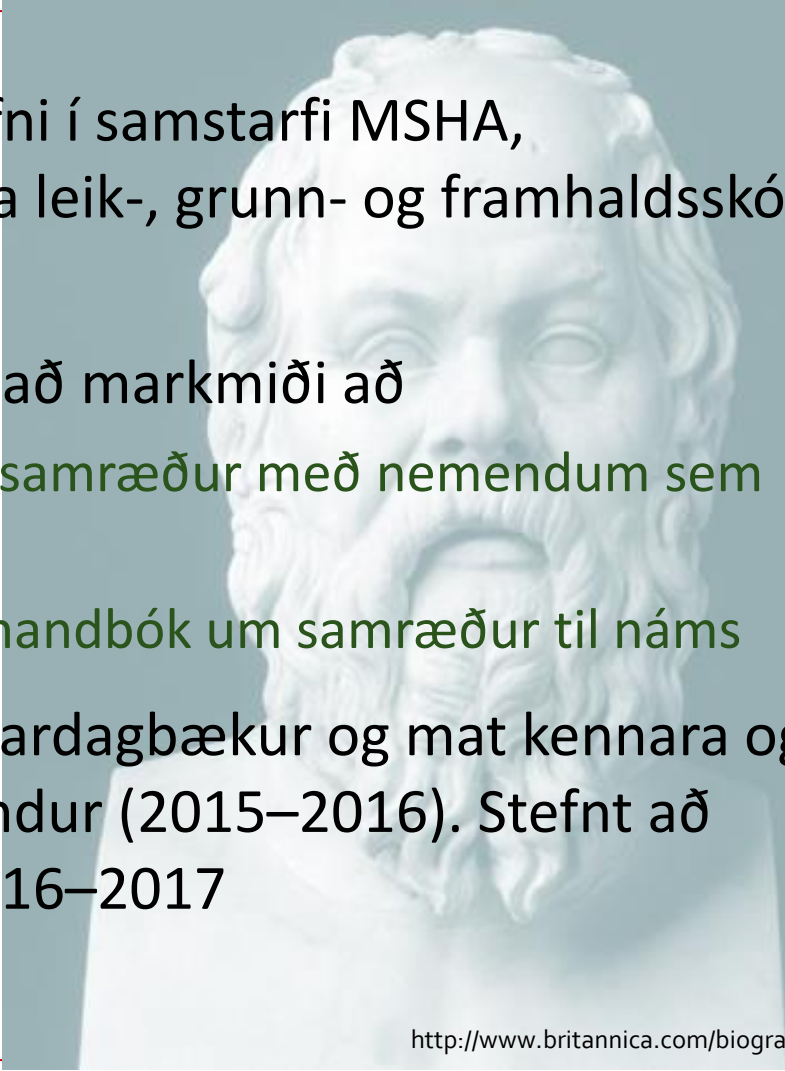
Fágæti og furðuverk – rannsókn

- ▶ Starfendarannsókn í einni bekkjardeild 4. bekkjar í grunnskóla á Akureyri
 - ▶ 11 drengir og 20 stúlkur
- ▶ Gögn
 - ▶ Spurningalisti um lestrarvenjur nemenda
 - ▶ Skráning á heimalestri
 - ▶ Viðtöl við nemendur, umsjónarkennara og foreldra eftir að verkefni lauk
 - ▶ Vettvangsnótur frá fundum, og vettvangi í skólanum
- ▶ Niðurstöður sýndu að verkefnið jók lestur og efldi lestraráhuga. Þær gáfu einnig áhugaverðar vísbendingar um mismunandi nálgun drengja og stúlkna, feðra og mæðra að verkefninu.

Ingibjörg Auðunsdóttir. (2013). Fágæti og furðuverk: Lestrarhvetjandi samstarfsverkefni heimila og skóla. Kafli í bókinni *Fagmennska í skólastarfi: Skrifað til heiðurs Trausta Þorsteinssyni* Akureyri

Hugleikur – samræður til náms

- ▶ Rannsóknar- og þróunarverkefni í samstarfi MSHA, kennaradeildar HA og nokkurra leik-, grunn- og framhaldsskóla á Akureyri
- ▶ Tveggja ára samstarf með það að markmiði að
 - ▶ efla hæfni kennara til að nota samræður með nemendum sem námsleið
 - ▶ til verði kennaranámskeið og handbók um samræður til náms
- ▶ Rannsóknargögn eru ígrundunardagbækur og mat kennara og viðtöl við kennarana og nemendur (2015–2016). Stefnt að rannsókn með tilraunasniði 2016–2017

<http://www.britannica.com/biography/Socrates>

Leikur og læsi

<http://www.msha.is/is/moya/page/leikur-og-laesi>

- ▶ Markmið er að þróa vinnubrögð er lúta að læsi í víðum skilningi
 - ▶ m.a þekkingu, leikni, og hæfni til að lesa í umhverfi sitt og tjá upplifun sína, tilfinningar og skoðanir á fjölbreyttan hátt
- ▶ Lögð áhersla á að starfsfólk viðkomandi leikskóla taki þátt í mótun þróunarstarfsins í samvinnu ráðgjafa MSHA

- ▶ Starfspróunarverkefni fyrir kennara sem vilja auka hæfni sína og styrkja læsisnám nemenda í 3.–10. bekk grunnskóla
- ▶ Markmiðið er að þátttakendur efli þekkingu sína og hæfni til að beita fjölbreyttum aðferðum við að tengja eflingu læsis við allar námsgreinar
 - ▶ auka orðaforða, styrkja lesskilning og efla ritun
 - ▶ með samvinnu nemenda og samræðum til náms
 - ▶ með því að styrkja námsáhuga, sjálfstæði og ábyrgð nemenda í námi
- ▶ Tveggja til þriggja ára stuðningur og samstarf við ráðgjafa MSHA

Orð af orði

<http://hagurbal.weebly.com/>

- ▶ Þróað af Guðmundi Engilbertssyni lektor við kennaradeild
- ▶ Þróunarverkefni sem hefur að markmiði að efla læsi og námsárangur grunnskólabarna allt frá 1. til 10. bekk
 - ▶ Áhersla á að efla málumhverfi, kenna aðferðir við að sundurgreina námsefni og orð, greina merkingu og inntak, kortleggja aðalatriði og endurbirta á fjölbreyttan hátt
- ▶ Um 70 grunnskólar á landinu hafa tekið þátt í verkefninu að einhverju leyti (mismunandi mikinn)

Orð af orði – rannsókn

- ▶ Rannsókn með tilraunasniði (e. experimental design) staðfesti framfarir nemenda í 4. bekk sem tóku þátt í mánaðarlöngu inngripi þar sem aðferðir *Orðs af orði* voru notaðar
 - ▶ Mælitækið var staðlað orðaforðapróf: *Orðalykill* (Eyrún Kristína Gunnarsdóttir o.fl., 2004)
- ▶ Marktækar framfarir hjá tilraunahópi milli mælinga í upphafi og við lok inngrips ($p < 0,001$)
- ▶ Samanburðarhópi fór ekki fram milli mælinga og munur milli hópanna var marktækur ($p < 0,001$)

Guðmundur Engilbertsson, 2010, <http://skemman.is/item/view/1946/5890>

Lestrarfræði sem áherslusvið í MA-námi við HA

Viðfangsefni eru helstu þættir máls, tengsl máls og læsis, kenningar um mál, læsi og nám, og kennslu á því sviði. Fjallað um nýjustu rannsóknir á sviði læsis og aðferðir til að efla læsi í skólum

► Sérstíðin námskeið

- Málið – nemandi og samfélag
- Læsi fyrstu skrefin
- Lestur til náms
- Meistaraprófsritgerð

<http://www.unak.is/hugogfelagsvisindasvid/kennaradeild/neis-taranam-til-ma-gradu/aherslusvid#lestrarfr>

Hvar erum við þá stödd núna?

- ▶ Mikil fræðileg þekking á læsi og læsismenntun
 - ▶ Kennsla á meistarastigi
- ▶ Vaxandi reynsla af læsisrannsóknum
- ▶ Víðtæk reynsla af þróunarverkefnum og samstarfi við kennara um eflingu læsismenntunar
- ▶ Víðfeðmt innlent tengslanet við skóla, sveitarstjórnir og skólaskrifstofur
- ▶ Tengslanet við rannsakendur í fremstu röð á Norðurlöndunum og Bretlandseyjum
- ▶ Víðtæk þekking á og reynsla af innleiðingu þróunarverkefna

Ef við snúum í rétta átt,
nægir að halda göngunni áfram

Fornt búddískt orðatiltæki

... og hvert stefnum við?

Rannsóknasetur um læsi og þróun læsismenntunar

- ▶ Staðsett við Háskólanna á Akureyri
- ▶ Alþjóðlegt samstarfsnet rannsakenda og kennara til að tengja saman rannsóknir og umbætur á sviði læsismenntunar
- ▶ Markmið setursins að
 - ▶ efla rannsóknir á læsi og læsismenntun
 - ▶ efla rannsóknarhæfni rannsakenda á sviði læsismenntunar
 - ▶ leggja af mörkum til nýrrar þekkingar á læsismenntun
 - ▶ nýta þekkingu og niðurstöður rannsókna til að efla læsismenntun

Íslenskt og alþjóðlegt tengslanet

Fimm rannsóknar og þróunarverkefni

- ▶ Rannsókn á Byrjendalæsi á yngsta stigi grunnskóla.
 - ▶ Úrvinnsla úr gagnasafni BL-rannsóknar. Ritun bókar.
- ▶ Læsi til náms í öllum námsgreinum
 - ▶ Rannsóknar- og þróunarverkefni tengt læsi til náms
- ▶ Stafrænt læsi og margmiðlunarhæfni ungra barna
 - ▶ Þátttaka rannsóknarteymis HA í *COST-verkefninu Digital Literacy and Multimodal Practices of Young Children* (DigiLitEY IS 1410).
- ▶ Hugleikur: Þróunarstarf um samræður til náms
 - ▶ Mat á þróunarverkefninu sem hófst haustið 2014. Rannsókn með tilraunasniði 2016–2017. Gerð námsefnis og handbókar
- ▶ Rannsókn á læsismenntun í grunnskólum
 - ▶ Greining á fyrirliggjandi gögnum (m.a. PISA) og í framhaldi af því rannsókn á tilhögun læsismenntunar

Lestrarkunnátta er lykill að andans auði þjóðarinnar ... En hann er að því leyti ólíkur öðrum auðæfum, að hann eyðist ekki þótt af honum sé tekið. Hann er líkur loganum, sem brennur jafnskært, þótt þúsundir komi og tendri ljós sitt við hann

Guðmundur Finnbogason (1903). Lýðmentun